

Naslov originala:
KINTSUGI TIJELA
Senka Marić

Copyright © 2018 Senka Marić
Copyright © 2019 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednica:
Jelena Nidžović

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Jelena Jaćimović

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
3000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo

SENKA MARIĆ

KINTSUGI TIJELA

KONTRAST
Beograd, 2019.

Kintsugi je japanska umjetnička tehnika popravljavanja polomljenih keramičkih predmeta tečnim zlatom ili platinom, naglašavanjem oštećenih mjesta, s ciljem da se prošlost predmeta istakne, a ne sakrije, što je blisko načelu wabi-sabi, odnosno nalaženju ljepote u oštećenim ili starim stvarima. Ističući oštećenja i lomove, kintsugi slavi jedinstvenu historiju svakog predmeta, revitalizirajući ga novim životom, i dajući mu veću ljepotu nego što ju je inicijalno imao. Kintsugi je nastao iz japanskog osjećanja mottainai – žaljenja za izgubljenim, kao i mushina – prihvatanja promjene. Moderna umjetnost eksperimentiše s ovom drevnom tehnikom kao načinom tematiziranja ideja gubitka, sinteze i poboljšavanja kroz destrukciju i ponovno rađanje.

Ali ko se sjeća boli, jednom kad je završila? Sve što ostaje
je sjena, ali ne u umu, već u tijelu. Bol ostavlja trag,
predubok da bi se vidio. Daleko od očiju, daleko od uma.

Margaret Atwood

Ko je doli bog
sve dane vijeka svoga vazda bez jada?
Kad muke...
sad pričo bih, zar dana bi doteklo mi
za uzdisaje?
Eshil

*Kada zatvorim umorne kapke, otvara se čisti bijeli prostor
U sredini je tijelo kao drvo
Iz njega, na mjestima zarezanim žiletom
potekle su priče
Tijelo je u grču, priče opuštaju, ispuštaju pritisak
Jednostavno je:
Pod pogledom koža puca i sve skriveno se izljujeva...*

*Tekst kao voda, prelijeva se u krugovima oko mojih razigranih nogu, savija se kao tijesto, upirem u njega rukama, grudi mi se tresu, mijesim, svaki dan usavršavam recept, dodajem nove sastojke, miriše na jabuke i roza baršunastu glazuru. Sreća.
Ni na trenutak ne zaboravljam da je moje tijelo vječno.*

Ljeto 2014. odredila su tri događaja.

Sedamnaestog juna, svega nekoliko dana nakon popodneva koje ste proveli sjedeći na bračnom krevetu, u kojem niste spavali zajedno više od godinu dana, gledajući u prazninu bijelog zida naspram vas, u tišini koju bi rijetko prekinula tek poneka umorna riječ, tvoj muž je složio svoju odjeću u dvije velike sportske torbe. Treću si iz ostave donijela sama i u nju stavila dvije posteljine za jednu osobu, jastuk, frotir deku, i tri mala i dva velika peškira. Dok si zatvarala torbu, pomislila si na zimu koja dolazi. Vratila si se u ostavu gdje si pet minuta tražila veliku kesu u koju si ugurala jorgan. Hodnik je bio zatrpan stvarima. Nekoliko puta je zaustio da nešto kaže. Odustao je čim bi te pogledao kako stojiš s rukama na kukovima i dišeš duboko. Uspio je sve tri torbe i kesu uzeti u ruke. Gledajući u pod izašao je iz stana, žureći niz stepenice prema taksiju koji je već čekao na ulici. Poslije si dugo, dugo sjedila sama ispred tog golog zida i polako shvatila da iza njega nije ostao osjećaj praznine, samo osjećaj poraza.

Petnaestog jula počelo te je boljeti lijevo rame. Najviše po noći. Nisi mogla spavati, pa si sjedila na krevetu i plakala. Ispostavilo se da se u ramenu nalazi kalcifikat – šiljasta naslaga kalcija koja povređuje okolno tkivo i stvara upalu. Doktor je rekao da samo možeš piti lijekove protiv bolova i čekati da prođe. A ti mrziš čekati. I mrziš lijekove. Oni su u sukobu s tvojom potrebom da sve kontrolišeš, s tvojom nemogućnošću da vjeruješ bilo kome

dovoljno da bi zatražila pomoć. Stalno smanjuješ dozu. Piješ ih duplo manje nego što je prepisao. U tom vrelom julu, u tvom svijetu nema ništa osim bola. On je prašina što prekriva tvoje vrijeme koje odbija da teče. Oko vrata si zavezala maramu. U nju si objesila lijevu ruku. Da ne miče. Da što manje boli. Misliš samo kako si jača od bola. Upornija od njega. *On će proći, a ja ću ostati.* Malo misliš i kako si nesretna, kako se već godinama redaju loše stvari, jedna za drugom. Nikako da stanu. *Možda je to zato što mislim da mogu, da sam jača? Ako bih vrisnula: Dosta! Da li bi stalo?* Da li bi taj točak što melje sve pred sobom skrenuo s putanje tvoga života? Noć je. Vruće je. Djeca spavaju. Savršeno je vrijeme da plačeš. *Urlaš: Dosta! Dosta je više!* Ali duboko unutra ne vjeruješ. Znaš da možeš još.

Dvadeset i šesti je avgust. Boli malo manje. Uspijevaš i spavati. Moraš biti jako pažljiva u krevetu. Jedan pogrešan pokret je dovoljan da završiš u agoniji. Kada se okrećeš s desne na lijevu stranu, da bi fiksirala rame, lijevom rukom se čvrsto uhvatiš ispod desnog pazuha. Dio dlana je na desnoj dojci. Dok se tijelo okreće ulijevo, polako preko leđa prema lijevom boku, dlan klizi nazad. Prsti zariveni u meso prelaze preko desne dojke. I tada osjetiš. Tu bočno, na rubu dojke, skoro sasvim mimo nje. Kao obli kamen koji se zavukao u gornji dio kupaćeg kostima.

Spustiš ruku. Ležiš na leđima. Gledaš u plafon. Ne osjećaš bol u ramenu, samo srce u grlu. Uspraviš se u krevetu i opipaš ponovo. I dalje je tu, blago se pomjera pod pritiskom prstiju. Opet skloniš ruku i legneš na leđa. Ne možeš zatvoriti oči. Ne trepćeš. Raširene su i gutaju plafon. Kuća mijenja oblik i dimenzije. Savija se. Ulijeva u tvoje oči. Za njom i grad, brda što ga okružuju, rijeka koja pokušava da od njega oteče, more, kilometar za kilometrom zemlje, cijeli kontinent savijen kao fišek vrelom čađavog kestenja, dok ne ostane ništa do mrtvog, crnog neba.

Ali mora da sam pogriješila!

Ponovo ustaneš i opipaš. Dah ti ispunjava sobu. Odbija se od zidove. Razdanjuje ljetnu noć. Obla kvrga se povlači pod pritiskom (njen dodir je zauvijek urezan u memoriji tvojih prstiju). Panika je blato. Ulijeva ti se u usta. Noć te guta.

Odlučiš razbiti tu sliku. Kao ogledalo u koje je bačen kamen. Iza nje ostaje samo potmulu osjećaj da još nisi ni svjesna šta ti je sve oteto.

Disanje ti se umiruje. Sporo je, nečujno. Kažeš: *Sada ćeš spavati. Nećeš misliti ništa.* Lako je. Misli su ionako previše rasute. Ti si negdje iznad riječi, iznad smisla i značenja. Jasno osjećaš samo svoju kožu, rub koji dijelite ti i svijet. Spavaš, snom nikad potpunijim, nesvjesnijim, do narednog jutra, kada ćeš otkriti da je kvržica u sisi potisnula bol u ramenu.

Kako se počinje govoriti ta priča što se pod jezikom drobi i odbija da preuzme čvrst oblik?

Znala si da ćeš dobiti rak onog dana, prije šesnaest godina, kada je tvojoj majci uspostavljena dijagnoza?

Ili:

Od onoga dana, prije šesnaest godina, kada je tvojoj majci uspostavljena dijagnoza, bila si uvjereni da nikada nećeš dobiti rak?

I jedno i drugo je jednako istina. Tačkice koje se slažu jedna pored druge da uhvate taj trenutak, od toliko godina ranije, dva su niza što oblikujući savršen ovalni oblik raščlanjuju pravolinijsku logiku vremena. Dvije paralelne stvarnosti, od kojih jedna postaje zaista stvarna tek u trenutku kada stigne do svog cilja. Znala si da ćeš ga dobiti i bila si uvjereni da nikada nećeš. Sadašnjost povratno čini prošlost istinitom. Zatočena si u stvarnosti koja ne priznaje da je ikada mogla biti drugačija.

Bila si tužno dijete? Sada ti se tako čini. Ništa ti nije nedostajalo, ali nikada se nisi mogla osloboditi osjećaja da sve stoji pomalo nakrivo, da iz svega vreba nešto mračno i teško. Jednako si sve to vrijeme mislila kako znaš da ćeš biti sretna. Jer si predodređena za sreću. U svijetu u kojem sreća ne postoji.

Može li se odrediti tačka što kao nož zasijeca u meso vremena, određuje putanju koja te dovodi do ovog trenutka?

Mala si. Sjediš ispod stola u dedinoj radnoj sobi. Ne sjećaš se da li se kriješ. Ne znaš šta je bilo prije, niti poslije. Imaš crveno-zelenu kariranu haljinu i debele hulahopke. Osjećaš se prljavom. Lošom. Hulahopke su bijele. Na stopalima se vide izdajnički, sivi tragovi. Kosa ti je smeđa. Sad ne znaš da li je to istina, ali misliš da je masna i ulijepljena. Slika se preklapa sa slikom mačke koja izlazi iz mraka zapuštenog podruma. Ne bi je željela dodirnuti rukom. A ta djevojčica ispod stola (da li si to zaista ti?) žudi za dodirom. Dedina soba je u prizemlju. Kuhinja i dnevni boravak su na spratu. Svi su uvijek gore. Zašto si ti dole sama? Pogotovo jer se bojiš Cigana, koji će doći i ukrasti te. Izgleda kao Sandokan, i nije u boji. On je čudna crno-bijela prilika što se uvlači u vašu kuću, sakriva se iza zastora ispod stepenica, i čeka te. Iz dedine sobe možeš iskočiti ravno na stepenice. Cigan-Sandokan te ne može dohvatiti. Trčiš gore. Nena je gore, u kuhinji. Pretis-lonac pišti. Lupaju šerpe. Miris hrane je težak. Ne želiš jesti supu. Ne želiš jesti ništa. Nena se kreće nevjero-

vatno brzo, žonglira s tavama i tanjirima. U plavoj haljini bez rukava vrti se u krug. Ne vidi te. Ali ti je lakše što je tu.

U tvom sjećanju od cijele te kuće jedino kuhinja stoji neokrnjena. Kao kula na vrhu začaranog dvorca. Cijeli jedan zid je u prozorima. Svjetlost bliješti. Nikada ne zaboravljaš mrak i tišinu što bjesne dole, ispod. Na svjetlosti si još prljavija.

Nisi odmah otvorila oči. Ležala si. Čekala. Mislila da će tako sve nestati. Čule su se ptice i pomislila si da si sretna što je ljeto i prozorska stakla te ne odjeljuju od svijeta. Ustala si iz kreveta, otišla u kupatilo i tuširala se dugo. Isprva ruka zaobilazi to mjesto. Pomisliš možda ipak nije tu, možda je sve to greška. Zovnut ćeš prijateljice. Otići ćete na jutarnju kafu. Umjesto nje piti vino, ili viski, ili višnjevaču, sasvim svejedno. Nazdravljat ćete glasno. Smijati se tom zalutalom metku što ti je prozujao kraj glave, promašivši te sasvim.

Kvržica je i dalje tu. Neumoljivo prisutna. Gipkija nego sinoć. Rasplesana pod mokrom kožom.

Iz ormara vadiš ljubičastu haljinu, jednu od najljepših koje imaš, golih ramena, bez tregera. Preko tvojih lijepih, jedrih dojki pada sve do koljena. Kosu vežeš. Šminkaš se. Pomisliš da si lijepa. Pogledaš djecu kako spavaju, opijeni avgustovskom vrelinom, umireni blagom svježinom ranog jutra i odlaziš do svog ljekara opće prakse.

Kad počneš govoriti shvatit ćeš da govoriš previše brzo. Ili nedovoljno. Dan kao da je pregust da bi u sebe primio tvoje riječi. Spuštaš gornji dio haljine. Šutiš dok ti opipava grudi. Stiće usne, podiže obrve. Klima glavom sporo, spuštajući pogled. Osjetiš težinu u stomaku. S te početne stanice trebala si biti vraćena. Računala si na tu tačku kao na mjesto s kojeg će se život uliti u prepoznatljiv tok. U telefonski poziv za kafu koja nije kafa. Slavlje zbog izbjegnuto g metka. Trenutak kristalne svijesti o svemu što radiš pogrešno, i kako nećeš nikad više praviti iste

greške. Voljet ćeš one vrijedne tvoje ljubavi. Jesti zdravo. Raditi jogu. Osjećati dan.

Doktor je napisao uputnicu i poslao te u bolnicu.

Tamo su bila dva ljekara. Jedan, koji nije bio siguran šta misli o mnoštvu crno-bijelih tačkica što pod ultrazvučnim aparatom čine sliku unutrašnjosti tvojih dojki. I zatim drugi, kojeg je prvi zovnuo. Nanio ti je ponovo sloj hladnog gela na grudi i ultrazvučnom sondom kružio po njima. Složili su se da ti nije ništa. Drugi ti je rekao da doneseš svoj nalaz s redovne kontrole od prije šest mjeseci, koji je bio sasvim uredan, i zakažeš mamografiju za godinu dana.

Izlaziš na ulicu. Možda već i znaš i ruke ti se tresu. Plače ti se, ali ne želiš da ti se razmaže maskara. I dalje hoćeš da si lijepa. Govoriš sebi da šutiš, iako u ustima nema riječi. Govoriš sebi: *Ne sluti na crno! Ne gledaj u mrak! Okreni leđa ambisu!* Sjedaš u auto i voziš, iako ne znaš gdje si krenula.

Tada ga ugledaš na ulici. Tog radiologa kojem povjeravaš svoje sise već godinama, odlučna da redovnim pregledima preduhitriš bolest što je poharala tijelo tvoje majke. Sat ranije tražila si ga po bolničkim hodnicima, ali su ti rekli da nije tu. Sad si zaustavila auto, nasred ceste, u mnoštvu ubrzanih automobila, i potrčala za njim. Rekla si mu da znaš da si luda, da ti oprost, jer oni su rekli da ti nije ništa. A ti već znaš, ti osjetiš taj kamen pod svojom kožom, taj jecaj tkiva kojem je dosta boli što je šutke gutaš kao neukusan ručak u tuđoj kući. Nasmiješio se i rekao da ne brineš. Čekat će te u svojoj ordinaciji u tri poslijepodne. Sve ćete vidjeti. Sve će sasvim sigurno biti dobro. Znaš da ne može znati ništa od onoga što govori. Ali osjetiš mir jer neće te poslati kući i reći ti da dođeš za godinu dana, ne misleći više o tebi.

Kada si ušla, petnaestog septembra, rekao je: *Jesi li to stvarno došla sama?* Četiri dana ranije uradio ti je magnetnu rezonancu i biopsiju. Nalaz je trebalo čekati petnaestak dana. Kada je upoznao tvoju kvržicu putem ultrazvuka, onog istog dana kad si za njim trčala po ulici, bio je uvjeren da je to ništa. Da izgleda benigno. Prije šest mjeseci tu nije bilo ničega. *Ali ipak, zbog porodične anamneze, radit ćemo magnet i biopsiju. Nemoj brinuti. Izgleda dobro!* Sačekat ćete najbolji trenutak, period između sedmog i dvanaestog dana menstrualnog ciklusa i sve uraditi.

Tada, prije četiri dana, kada je uradio magnet, nije rekao ništa. Nije htio da te pogleda u oči. Promrmljao je da je u gužvi. Da nema vremena. Da će ti se javiti čim dođe nalaz biopsije. Vidjela si ga ranije kako ulazi u prostoriju s magnetom i gleda tvoj snimak. Cijelih pet minuta. Kasnije, dok je radio biopsiju i zabijao iglu kojom je izvlačio komadiće kvržice iz tvog tijela (o, kako brutalno tup i konačan zvuk), pričali ste o vašim kćerkama koje imaju isto godina, o jogi i ljetu koje prolazi. O svemu drugom ste šutjeli dok si disala duboko, ležeći na uskom krevetu prekrivena zelenim čaršafom. Četiri naredna dana nisi mislila ni o čemu. Nisi žurila sa strahom.

U ponedjeljak ujutro u deset sati nazvala te je medicinska sestra i zamolila da u jedanaest dođeš u njegov kabinet. Minute su sporo ocijeđeni višak vječnosti. Polako se oblačiš. Dugo se i pažljivo šminkaš. Namještaš frizuru. Stavljaš prsten i naušnice. Sjedaš u auto i voziš se u bolnicu.

– Jesam, stvarno sam došla sama – čak si se i nasmiješila.

– Imamo lošu, ali i dobru vijest – rekao je, konačno te gledajući u oči.

– Hajmo početi s lošom – to si rekla.

Nije to bila hrabrost.

– Karcinom jeste.

– OK – rekla si – OK.

Nešto u tebi htjelo je i da zaječi, zaplače. Ali sve to zajedno: soba u prizemlju gradske bolnice, veliki stol iza njegovih leđa s ogromnim monitorom kompjutera što prikazuje dvadesetak slika unutrašnjosti tvojih dojki, velika crna stolica na kojoj se on blago pomjera malo ulijevo, pa malo udesno, ti na niskom kauču preko puta dok držiš ruke jednu u drugoj na koljenima, oštro plavo nebo što se uvlači kroz procjepe na žaluzinama i cvilež nečijih gumenih đonova po linoleumu u hodniku, sve to se činilo nedovoljno istinitim, kao greška u stvarnosti koja će svaki čas biti ispravljena. I sve će biti vraćeno na svoje mjesto.

– Ali, na vrijeme je – to je bila dobra vijest.

– Dobro – kažeš – dobro.

Na trenutak, soba ti se stegne oko vrata. Pomisliš da ćeš zaplakati. Već narednog trenutka je jasno koliko je ta gesta besmislena i nepotrebna. Suvišna. Naginješ se naprijed. Pažljivo slušaš šta govori. Kako treba dogovoriti operaciju. Vidjeti s hirurgom da li treba odstraniti cijelu dojku ili samo kvadrant u kojem je tumor. I jedan broj limfnih žlijezda. Hirurg će odlučiti koliko. Ne govori ti šta ako i u njima ima tumora. Govori ti o dobrim prognozama ovako rano otkrivenog karcinoma.

– Ovo je sigurno rano, sigurno na vrijeme.

Riječi su sidro koje omogućava da se ne raspline stvarnost.